

Г.В. Омельчак

Комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна
навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СУТНОСТІ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ПІДХОДІВ ДО МЕДИЧНОГО ТА ЛІКУВАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНОГО ТУРИЗМУ

У статті здійснено комплексний порівняльний аналіз сутності, цілей та концептуальних підходів до медичного туризму (МТ) та лікувально-реабілітаційного туризму (ЛРТ). Обґрунтовано актуальність розмежування цих двох напрямів в умовах зростаючого глобального попиту на послуги, пов'язані зі здоров'ям та оздоровленням. Визначено, що сутність медичного туризму полягає в отриманні кваліфікованого, активного лікування або складних діагностичних процедур, де туристична складова відіграє вторинну роль. Концептуальний підхід до МТ є суто медично-орієнтованим, вимагає наявності клінік та кваліфікованого лікарського персоналу. Натомість, лікувально-реабілітаційний туризм визначено як діяльність, сфокусовану на відновленні, реабілітації, профілактиці та підтримці здоров'я, з використанням природних лікувальних ресурсів та інтеграцією лікувальних послуг і відпочинку. Концептуальний підхід до ЛРТ є інтегрованим, поєднуючи лікувальну, реабілітаційну, оздоровчу та туристичну складові. Проаналізовано ключові відмінності в організації цих видів туризму: цільові аудиторії, тривалість перебування, вимоги до інфраструктури та персоналу. За результатами дослідження зроблено висновок про необхідність чіткої диференціації цих понять для розробки ефективних стратегій позиціонування та управління підприємствами в індустрії оздоровчого туризму, що дозволить максимізувати їхню конкурентоспроможність на глобальному ринку. Результати дослідження включають розробку порівняльної таблиці ключових параметрів (цільові аудиторії, тривалість перебування, вимоги до інфраструктури та персоналу), яка наочно демонструє принципові відмінності між медичним та лікувально-реабілітаційним туризмом. Практичне значення роботи полягає в можливості використання отриманих результатів суб'єктами господарювання для обґрунтованого вибору бізнес-моделей, розробки диференційованих маркетингових стратегій та підвищення конкурентоспроможності підприємств медичної та лікувально-реабілітаційної галузі на глобальному ринку.

Ключові слова: медичний туризм, лікувально-реабілітаційний туризм, туризм, концептуальні підходи, порівняльний аналіз

Постановка проблеми та її актуальність. Світовий ринок медичного, лікувального, реабілітаційного туризму демонструє стійке зростання, зумовлене старінням населення в розвинених країнах, збільшенням хронічних захворювань та зростанням уваги до здорового способу життя, потреб суспільства у лікуванні та реабілітації. Це створює потребу в чіткому розумінні різних сегментів цього ринку. Підприємства, що працюють у сфері медичних подорожей (клініки, санаторії, туристичні агенції), часто змішують поняття медичного та лікувально-реабілітаційного (відновлення, профілактика) туризму. Це призводить до неефективного позиціонування продукту та маркетингових помилок. Для успішної конкуренції на глобальному ринку, особливо для України, яка має значний потенціал у реабілітаційній сфері, необхідне глибоке розуміння концептуальних відмінностей та схожостей між цими двома напрямками. Це дозволить розробити адекватні бізнес-моделі та інвестиційні стратегії для галузі.

Сучасна індустрія туризму постійно розвивається, виділяючи нові нішеві сегменти. Серед них особливе місце займають медичний туризм (МТ) та лікувально-реабілітаційний туризм (ЛРТ). Ці два напрями часто плутають або об'єднують під загальним терміном, проте вони мають суттєві концептуальні та сутнісні відмінності, розуміння яких є критично важливим для

формування ефективних стратегій розвитку підприємств у цій галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Українські науковці дають визначення лікувально-оздоровчого туризму з точки зору усталеної санаторно-курортної системи, де вживаються терміни «медичний туризм», «лікувальний», «санаторно-курортний», «оздоровчий». У закордонній науковій літературі найчастіше використовують такі поняття, як: «health tourism», «medical tourism», «wellness & spa tourism» та інші [1]. Огляд сучасних наукових досліджень доводить відсутність загальноприйнятого наукових визначень понять, що приводить до плутанини та нагромадження понять один на інший. Дослідження сутності, термінології та особливостей медичного, оздоровчого, лікувального та реабілітаційного туризмів є предметом наукових досліджень українських та закордонних науковців, зокрема: Гласюк С. [1], Кляп М.П., Шандор Ф.Ф. [2], Шаповалова О.О., Сапа Ю.А. [3], Мальська М.П., Бордун О.Ю. [4], М. Бойко, Ф. Шандор [6], V. Pashkov, A. Harkusha, Ye. Gnedyk [9], Я. Москвяк [11], О. Носирев [12], І. Турські, Г. Машика, Т. Ткаченко, М. Хмара, І. Комарнітський, М. Олійник [13]. Не зважаючи на велику кількість досліджень цього напрямку, питання концептуальних підходів до медичного та лікувально-реабілітаційного туризму залишаються відкритими, зокрема,

питання, що стосуються порівняльного характеристики сутності та концептуальних підходів до медичного та лікувально-оздоровчого туризму потребують подальшого ґрунтовного вивчення та аналізу.

Мета дослідження полягає в систематизації теоретико-методологічних засад функціонування медичного та лікувально – реабілітаційного туризму, а також у виявленні ключових детермінант, що формують їхні відмінні концептуальні моделі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Туристичний бізнес зосереджений на внутрішніх процесах змін, створенні цінності для туристів, аналізі та прогнозуванні попиту, сегментування туристичної галузі. У міру того, як змінюються ці акценти – змінюється й туристична галузь [15]. Для багатьох країн, включно з Україною з її потужною санаторно-курортною базою (Трускавець, Моршин, Закарпаття), лікувально-реабілітаційний туризм є стратегічною та перспективною галуззю розвитку. Розуміння концептуальних відмінностей між медичним та лікувально – реабілітаційним туризмом дозволяє ефективно використовувати унікальні природні ресурси як ключову конкурентну перевагу, що відрізняє нас від країн, які конкурують виключно технологіями (наприклад, Таїланд, Ізраїль, Туреччина у МТ).

Сутність медичного туризму полягає в подорожі особи за межі свого постійного проживання з основною метою отримання активного медичного лікування або проведення діагностичних процедур. Це високотехнологічна галузь, що охоплює: складні хірургічні втручання (кардіохірургія, трансплантологія, нейрохірургія; спеціалізовані методи лікування (онкологія, репродуктивна медицина); високоточну

діагностику (check-up програми), тощо. Основна мета медичного туризму полягає у здобутті конкретного медичного результату, який часто недоступний у країні проживання пацієнта (через черги, високу вартість або відсутність технологій, тощо).

Сутність лікувально-реабілітаційного туризму полягає в подорожі з метою відновлення, реабілітації, профілактики або підтримки здоров'я. ЛРТ базується на використанні природних лікувальних ресурсів (мінеральні води, лікувальні грязі, сприятливий клімат) або спеціалізованих відновлювальних програм. Ключова мета ЛРТ – покращення загального самопочуття, відновлення після травм чи операцій, профілактика захворювань, підвищення якості життя, поєднання лікування з відпочинком та релаксацією. Ринок лікувально-реабілітаційного туризму є досить новим та маловивченим явищем в Україні та світі, втім в останні роки набуває все більшої популярності, через збільшення кількості людей які шукають якісні лікувальні та реабілітаційні послуги [7].

Розуміння сутнісних відмінностей між медичним туризмом, сфокусованим на активному лікуванні, та лікувально-реабілітаційним туризмом, орієнтованим на відновлення та профілактику, дозволяє виявити фундаментально різні концептуальні підходи до організації цих видів діяльності. Якщо МТ вимагає першочергової уваги до високотехнологічної медичної інфраструктури, то ЛРТ потребує інтеграції медичних послуг, природних ресурсів та туристичного сервісу, що визначає відмінності у бізнес-моделях та стратегіях конкуренції (табл. 1).

Туризм в Україні став більш важливим в порівнянні з минулим, якщо розглядати його з економічної,

Таблиця 1 – Концептуальні підходи до організації медичного та лікувально – реабілітаційного туризму

Характеристика	Медичний туризм (МТ)	Лікувально-реабілітаційний туризм (ЛРТ)
Основний концептуальний підхід	Медично-орієнтований	Інтегрований (медичний + оздоровчий + туристичний)
Пріоритет у виборі послуги	Якість медичних послуг, кваліфікація лікарів, технології	Якість комплексного обслуговування, умови проживання, природні ресурси, сервіс
Ключовий фактор інфраструктури	Високотехнологічні клініки, діагностичні центри	Санаторії, SPA-готелі, курортні комплекси, реабілітаційні центри
Особливості процедур	Інтенсивні, часто інвазійні (операції, складне лікування)	Помірні, неінвазивні (фізіотерапія, бальнеотерапія, дієтотерапія), комплекси або курси лікування
Критерії успіху	Медичний результат (операція, точний діагноз)	Фізичне та психологічне відновлення, покращення самопочуття, рівень задоволеності відпочинком
Роль туристичної складової	Вторинна (трансфер, базове проживання)	Значна (екскурсії, дозвілля, відпочинок, релакс)
Високі технології	Вимагає інвестицій у дороге сучасне обладнання та інноваційні методики	активно інтегрує високі технології, що дозволяє значно підвищити ефективність відновлення, покращити якість обслуговування клієнтів та персоналізувати програми оздоровлення
Персонал	Медичний персонал: ключову роль відіграють лікарі-фахівці, хірурги	Ключову роль відіграє середній медичний персонал, реабілітологи, фізіотерапевти, дієтологи, аніматори та персонал готельного сервісу
Природні ресурси	Не передбачають нагальної потреби у природних ресурсах	Акцент на використанні локальних природних факторів

Джерело: сформовано авторкою на основі [4, 7, 10, 12]

екологічної та соціально-культурної точки зору. За останні роки кількість людей, які подорожують із фізичними, слуховими та/або когнітивними проблемами зросла через війну в країні [5].

Різниця між лікувально-реабілітаційним та медичним туризмом полягає в основній меті подорожі, характері та тривалості послуг, а також у фокусі кінцевого результату. Медичний туризм це переважно медична послуга, де всі елементи підпорядковані результату лікування. Ці два поняття часто перетинаються, але мають ключові відмінності (табл. 2).

Медичний туризм зосереджений на активному лікуванні. Туристи обирають іншу країну переважно з економічних міркувань (дешевші операції) або через доступ до технологій чи методів лікування, недоступних у рідній країні.

Основна увага приділяється конкретній медичній проблемі, яка потребує інтенсивного втручання. Часто включає складні операції (наприклад, заміна суглобів, шунтування), які вимагають сучасного обладнання та високої кваліфікації хірургів (рис. 1).

ЛРТ зосереджений на відновленні, підтримці здоров'я та профілактиці (рис. 2). Це більш м'який, комплексний підхід, який використовує природні лікувальні фактори:

- відновлення функцій (повернути людину до нормального життя після травми, операції або хронічного захворювання);

- використання природних ресурсів (часто включає бальнеологію (лікування мінеральними водами), кліматотерапію, грязелікування). Санаторно-курортний комплекс України охоплює різні типи закладів, які спеціалізуються на розміщенні та наданні послуг: це й санаторії та пансіонати з лікувальним профілем, й лікувально-оздоровчі заклади, які спрямовані на профілактику захворювань. При цьому ключове місце в структурі санаторно-курортних закладів України все ж таки займають саме санаторії, які використовують природні лікувальні ресурси для проведення різноманітних лікувальних процедур [14];

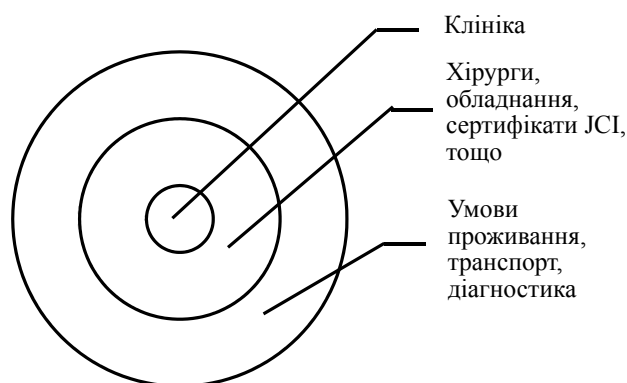

Рисунок 1 – Загальна схема концепції медичного туризму

Джерело: сформовано авторкою

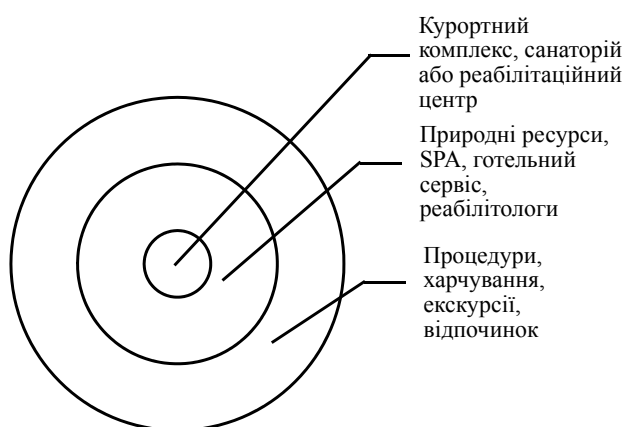

Рисунок 2 – Загальна схема концепції лікувально-реабілітаційного туризму

Джерело: сформовано авторкою

- тривалість і комплексність (програми розраховані на довгий період і поєднують медичні процедури з відпочинком, правильним харчуванням та фізичною активністю). Лікувально-реабілітаційний туризм – це

Таблиця 2 – Основні відмінності між медичним та лікувально-реабілітаційним туризмом

Критерій	Медичний туризм (Medical Tourism)	Лікувально-реабілітаційний туризм (ЛРТ)
Основна мета подорожі	Отримання конкретного медичного втручання або діагностики	Відновлення здоров'я, функцій організму, профілактика, оздоровлення
Характер послуг	Активне лікування: хірургічні операції, інтенсивна терапія, онкологічне лікування, ЕКО, стоматологія	Пасивне/відновлювальне лікування: фізіотерапія, бальнеологія, грязелікування, масажі, дієтологія, ретрити, психологічна реабілітація, SPA & Wellness-процедури
Тривалість перебування	Часто короткострокова (кілька днів до 1–2 тижнів), залежно від складності процедури	Переважно довгострокова (від 2 тижнів до кількох місяців), вимагає курсового лікування
Тип закладу	Спеціалізовані клініки, госпіталі, діагностичні центри	Санаторії, реабілітаційні центри, курортні готелі, Wellness & SPA-центри
Локація	Часто великі міста або медичні хаби	Переважно екологічно чисті зони, поблизу природних лікувальних ресурсів (мінеральні води, моря, гори)
Фокус результату	Успішне проведення операції, точний діагноз, лікування хвороби	Покращення якості життя, відновлення функцій, зміцнення імунітету, профілактика

Джерело: сформовано авторкою на основі [7, 8, 10, 12]

комплексний туристичний продукт, де медична складова (процедури, реабілітація) інтегрована з послугами відпочинку та оздоровлення. Медичний туризм – це про лікування хвороби, а лікувально-реабілітаційний туризм – це про відновлення здоров'я та якості життя.

Важливо зазначити, що ці два види туризму часто взаємопов'язані. Пацієнт (турист), який приїхав на складну операцію (медичний туризм), може після виписки залишитися в тій самій країні або регіоні для проходження курсу відновлення в реабілітаційному центрі (лікувально-реабілітаційний туризм).

Порівняльний аналіз сутності та концептуальних підходів до медичного та лікувально-реабілітаційного туризму свідчить про їхню тісну взаємопов'язаність, але також виявляє суттєві відмінності, які мають вирішальне значення для розробки ефективних стратегій конкуренції на глобальному ринку.

Медичний та лікувально-реабілітаційний туризм мають різну сутність та концептуальні підходи. МТ – це, перш за все, високотехнологічна медична послуга з елементами туризму, тоді як ЛРТ – це комплексний туристичний продукт з вираженою лікувально-відновлювальною складовою.

Для підприємств ЛРТ на глобальному ринку це означає, що стратегії конкуренції мають бути орієнтовані не лише на медичну якість, а й на диференціацію через сервіс, унікальність природних ресурсів та створення комплексного, комфортного досвіду для клієнта, що відрізняє їх від суто медичних закладів.

Висновки. В сучасних умовах спостерігається глобальний демографічний зсув – населення планети старіє (особливо в розвинених країнах), відбувається активізація здорового способу життя, через активні бойові дії в Україні велика кількість людей потребує лікування та реабілітації, тощо. Це автоматично генерує зростаючий попит на послуги, пов'язані з медичним туризмом, підтримкою якості життя, профілактикою захворювань та реабілітацією. Ринок медичного та лікувально – реабілітаційного туризму зростає вдвічі швидше, ніж традиційний туризм. Чітке розмежування медичного (лікування хвороби) та лікувально-реабілітаційного (підтримка здоров'я, відновлення функцій) туризму дозволяє адекватно

реагувати на ці специфічні потреби різних вікових та соціальних груп.

Узагальнюючи порівняльний аналіз сутності та концептуальних підходів до медичного та лікувально-реабілітаційного туризму, можна зробити висновок: медичний туризм і лікувально-реабілітаційний туризм, хоча і мають спільну мету покращення здоров'я, суттєво відрізняються за своєю основною сутністю, цілями та концептуальними підходами. Медичний туризм зосереджений насамперед на отриманні високоспеціалізованих, часто інвазійних, медичних послуг (наприклад, хірургічні операції, складне діагностичне обстеження, лікування захворювань, які є недоступними або занадто дорогими у країні проживання туриста). Його ключовою рушійною силою є необхідність лікування конкретної хвороби чи стану, а вибір дестинацій часто зумовлений якістю медичних послуг, рівнем технологій, кваліфікацією персоналу або нижчою вартістю процедур. Концептуальний підхід тут ближчий до традиційної системи охорони здоров'я, де турист є пацієнтом, який подорожує за медичною допомогою. Лікувально-реабілітаційний туризм, навпаки, орієнтований на профілактику, відновлення та підтримку здоров'я, а також реабілітацію після перенесених захворювань чи травм. Основу концепції лікувально-реабілітаційного туризму становить використання природних лікувальних факторів, таких як мінеральні води, лікувальні грязі, клімат, поєднаних із фізичною активністю, дієтотерапією та іншими оздоровчими процедурами в умовах курортних та туристичних місцевостей та санаторно-курортних закладів. Тут акцент зміщується з активного лікування хвороби на комплексне використання рекреаційних ресурсів для загального оздоровлення, підтримки балансу між фізичним і психологічним здоров'ям та покращення якості життя. Таким чином, ці два види туризму не є взаємозамінними, а швидше доповнюють один одного в широкій сфері туризму, пов'язаного зі здоров'ям. Розуміння їхньої відмінної сутності та концептуальних підходів має вирішальне значення для формування ефективних стратегій розвитку, маркетингу та нормативно-правового регулювання цих сегментів ринку, як на глобальному, так і на регіональному рівнях.

Список використаних джерел:

1. Галасюк, С. Концептуальні підходи до визначення терміну «лікувально-оздоровчий туризм». *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 47. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-8>
2. 2. Кляп М. П., Шандор Ф. Ф. Сучасні різновиди туризму: навчальний посібник. Київ: Знання, 2011. 334 с. URL: <https://subj.ukr-lit.com/suchasni-riznovidi-turizmu-klyap-m-p/>
3. Шаповалова О. О., Сапа Ю. А. Сучасні тенденції розвитку «spa» і «wellness» туризму. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2013. No 1042. С. 154–158. URL: <https://international-relations-tourism.karazin.ua/resources/21d6d811ba061fe07b6266655419c44a.pdf>
4. Мальська М. П., Бордун О. Ю. Медичний туризм: теорія та практика : навч. посіб. Київ: «Центр учбової літератури», 2018. 128 с. URL: https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/02/Medychnyy_turyzm_Malska_2018.pdf
5. Омельчак Г.В. Аналіз сучасного стану безбар'єрного туристичного середовища України. *Review of transport economics and management*. Дніпро: Український державний університет науки і технологій, 2024. Вип. 11(27). С. 50–57. DOI: <https://doi.org/10.15802/rtem2024/309812>
6. Бойко М., Шандор Ф. Медичний туризм: відпочинок чи лікування? Новітні аспекти. *Науковий вісник Ужгородського університету: Серія: Економіка*. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2011. Спецвип. 33. Ч. 4. С. 17–19. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/66d4af78-f9d4-40f9-8b36-c9800360222e/content>

7. Юхновська Ю., Омельчак Г., Риженко О. Вплив цифровізації на лікувально – реабілітаційний туризм. *Інфраструктура ринку*. 2025. № 85. С. 259–263. URL: https://www.market-infr.od.ua/journals/2025/85_2025/42.pdf
8. В. Холявка, Х. Лешко, О. Мочульська, А. Кухтій. Сучасні аспекти, фактори впливу і перспективи розвитку медичного та лікувально-оздоровчого туризму в Україні. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. 2019. No 1 (79). DOI: <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2019.1.10280>
9. V.Pashkov, A. Harkusha, Ye. Gnedyk. Rehabilitation Tourism as a Part of Medical Tourism. *Rewiev articles/prace poglądowe*. 2018. Том LX, Nr 1(151). С. 48–53. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/16203/1/Pashkov_Harkusha_Gnedyk_48-53.pdf
10. Medical Tourism Association. Medical Tourism Association. URL: <http://www.medicaltourismassociation.com/en/index.htm>
11. Москвяк Я. Медичний туризм: сучасний стан та перспективи розвитку в Україні. 2022. *Економічні науки*. № 5, Том 1. С. 135–140. URL: <https://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2022/11/2022-310-22.pdf>
12. Navigating the Nuances: Medical Tourism vs. Health Tourism. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/navigating-nuances-medical-tourism-vs-health-erman-deri%CC%87ci%CC%87-83ngf>
13. I. Turski, H. Mashika, T.Tkachenko, M. Khmara, I. Komarnitskyi, M. Oliinyk. Medical Tourism: Analysis of the State of International Tourism and Prospects for Domestic Development. 2021. *Universal Journal of Public Health* no. 9(2), pp. 27–34. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b720a45e-58b0-47d2-af13-673366017090/content>
14. Носирев, О. Лікувально-оздоровчий туризм: тенденції та стратегічні вектори розвитку. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*, 2024. № (20), С. 321–331. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.20.38>
15. Омельчак Г.В. Медичний туризм України: перспективи vs недоліки. *The XVI International Scientific and Practical Conference «Trends in the development of science and teaching methods»*. 2024, Sofia, Bulgaria. 286 p. С. 279–280. URL: <https://eu-conf.com/wp-content/uploads/2024/04/TRENDS-IN-THE-DEVELOPMENT-OF-SCIENCE-AND-TEACHING-METHODS.pdf>

References:

1. Galasyuk, S. (2023). Kontseptualni pidkhody do vyznachennia terminu "likuvalno-ozdorovchyi turizm". [Conceptual approaches to defining the term "health and wellness tourism"]. *Economy and Society*. Is. 47. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-8>
2. Klyap M. P., Sandor F. F. (2011) Suchasni riznovydy turyzmu [Modern types of tourism]: navchal'nyy posibnyk [textbook]. Kyiv: Znannya, 334 p. Available at: <https://subj.ukr-lit.com/suchasni-riznovidi-turizmu-klyap-m-p/> (in Ukrainian)
3. Shapovalova O. O., Sapa Yu. A. (2013) Suchasni tendentsiyi rozvytku "spa" i "wellness" turyzmu [Modern trends in the development of "spa" and "wellness" tourism]. *Bulletin of V. N. Karazin Kharkiv National University*. Vol. 1042. P. 154–158. Available at: <https://international-relations-tourism.karazin.ua/resources/21d6d811ba061fe07b6266655419c44a.pdf> (in Ukrainian)
4. Malska M. P., Bordun O. Yu. (2018). Medychnyi turizm: teoriia ta praktyka : navch. Posib. [Medical tourism: theory and practice: textbook] K.: "Center for Educational Literature", 128 p. Available at: https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/02/Medychnyy_turyzm_Malska_2018.pdf (in Ukrainian)
5. Omelchak H. V. (2024). Analiz suchasnoho stanu bezbariernoho turystychnoho seredovyscha Ukrainy. [Analysis of the current state of the barrier-free tourist environment of Ukraine]. *Review of transport economics and management*. Dnipro: Ukrainskyi derzhavnyi universytet nauky i tekhnolohii, Vol. 11(27). P. 50–57. DOI: <https://doi.org/10.15802/rtem2024/309812> (in Ukrainian)
6. Boiko M., Shandor F. (2011). Medychnyi turizm: vidpochynok chy likuvannia? [Medical tourism: rest or treatment?] *Scientific Bulletin of Uzhhorod University: Series: Economics*. Uzhhorod: Vydavnytstvo UzhNU "Hoverla", Spetsvyp. 33. Ch. 4. pp. 17–19. Available at: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/66d4af78-f9d4-40f9-8b36-c9800360222e/content> (in Ukrainian)
7. Yukhnovska Yu., Omelchak H., Ryzhenko O. (2025). Vplyv tsyfrovizatsii na likuvalno – reabilitatsiinyi turizm. [The impact of digitalization on medical and rehabilitation tourism]. *Market Infrastructure*. № 85. Pp. 259–263. Available at: https://www.market-infr.od.ua/journals/2025/85_2025/42.pdf (in Ukrainian)
8. V. Kholyavka, H. Leshko, O. Mochulska, A. Kukhtiy. (2019). Suchasni aspekty, faktory vplyvu i perspektyvy rozvytku medychnoho ta likuvalno-ozdorovchoho turyzmu v Ukraini. [Modern aspects, influencing factors and prospects for the development of medical and health tourism in Ukraine]. *Bulletin of Social Hygiene and Health Care Organization of Ukraine*. No. 1 (79). DOI: <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2019.1.10280> (in Ukrainian)
9. V.Pashkov, A. Harkusha, Ye. Gnedyk. (2018). Rehabilitation Tourism as a Part of Medical Tourism. *Rewiev articles/prace poglądowe*. Том LX, Nr 1(151). pp. 48–53. Available at: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/16203/1/Pashkov_Harkusha_Gnedyk_48-53.pdf
10. Medical Tourism Association. Medical Tourism Association. Available at: <http://www.medicaltourismassociation.com/en/index.htm>
11. Ya. Moskvjak. (2022). Medychnyi turizm: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku v Ukraini. [Medical tourism: current state and development prospects in Ukraine]. *Economic Sciences*. No. 5, Vol. 1. P.135–140. Available at: <https://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2022/11/2022-310-22.pdf> (in Ukrainian)
12. Navigating the Nuances: Medical Tourism vs. Health Tourism. Available at: <https://www.linkedin.com/pulse/navigating-nuances-medical-tourism-vs-health-erman-deri%CC%87ci%CC%87-83ngf>

13. Turski I., Mashika H., Tkachenko T., Khmara M., Komarnitskyi I., Oliynyk M. (2021) Medical Tourism: Analysis of the State of International Tourism and Prospects for Domestic Development. *Universal Journal of Public Health* no. 9(2), pp. 27–34. Available at: <https://dSPACE.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b720a45e-58b0-47d2-af13-673366017090/content> (in Ukrainian)
14. Nosyriev, O. (2024). Likuvalno-ozdorovchyi turizm: tendentsii ta stratehichni vektory rozvytku. [Medical and health tourism: trends and strategic vectors of development]. *Tavria Scientific Bulletin. Series: Economics*, no. (20), pp. 321–331. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.20.38> (in Ukrainian)
15. Omelchak H. V. (2024). Medychnyi turizm Ukrainy: perspektyvy vs nedoliky. [Medical tourism of Ukraine: prospects vs shortcomings]. The XVI International Scientific and Practical Conference "Trends in the development of science and teaching methods". Sofia, Bulgaria. 286 p. Pp. 279–280. Available at: <https://eu-conf.com/wp-content/uploads/2024/04/TRENDS-IN-THE-DEVELOPMENT-OF-SCIENCE-AND-TEACHING-METHODS.pdf> (in Ukrainian)

Hanna Omelchak

Municipal Institution of Higher Education “Khortytsia National Educational
and Rehabilitational Academy” of Zaporizhzhia Regional Council

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE ESSENCE AND CONCEPTUAL APPROACHES TO MEDICAL AND TREATMENT-REHABILITATION TOURISM

The article provides a comprehensive comparative analysis of the essence, goals, and conceptual approaches to medical tourism (MT) and medical and rehabilitation tourism (MRT). The relevance of the distinction between these two areas is substantiated in the context of the growing global demand for services related to health and wellness. It is determined that the essence of medical tourism is to receive qualified, active treatment or complex diagnostic procedures, where the tourism component plays a secondary role. The conceptual approach to MT is purely medically oriented, requiring the presence of clinics and qualified medical personnel. In contrast, medical and rehabilitation tourism is defined as an activity focused on the restoration, prevention, and maintenance of health, using natural healing resources and integrating medical services and recreation. The conceptual approach to MRT is integrated, combining medical, wellness, and tourism components. The key differences in the organization of these types of tourism are analyzed: target audiences, length of stay, infrastructure and personnel requirements. The results of the study conclude that there is a need for a clear differentiation of these concepts in order to develop effective strategies for positioning and managing enterprises in the health tourism industry, which will maximize their competitiveness in the global market. The results of the study include the development of a comparative table of key parameters (target audiences, length of stay, infrastructure and personnel requirements), which clearly demonstrates the fundamental differences between medical and medical and rehabilitation tourism. The practical significance of the work lies in the possibility of using the results obtained by business entities for a well-founded choice of business models, the development of differentiated marketing strategies and increasing the competitiveness of enterprises in the medical and rehabilitation industry in the global market.

Keywords: medical tourism, medical and rehabilitation tourism, health tourism, conceptual approaches, comparative analysis.

Стаття надійшла: 05.11.2025

Стаття прийнята: 24.11.2025

Стаття опублікована: 17.12.2025